

חובתנו להחזיר צורת יעקב בכסא הכבוד כדי לקרב את בנין בית מקדש השלישי!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

ובדרך הפשט ביאור דברי הזוהר הקדוש הוא, על פי הידוע כי יעקב אבינו מדתו תפארת, שהיא כלולה ממדת החסד של אברהם וממדת הגבורה של יצחק, ומטעם זה נקרא יעקב "בריה התיכון", כי מדתו תפארת שהיא באמצע בין חסד לגבורה, ובכך הוא "מבריה מן הקצה אל הקצה", כי הוא קשור בקצה האחד בצד ימין מדת החסד של אברהם, ובקצה השני הוא קשור בצד שמאל מדת הגבורה של יצחק.

אולם עדיין מוטלת עלינו חובת הביאור, כי ממה שכתוב: "והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה", ומפרש הזוהר: "דא הוא יעקב קדישא שלימא", משמע שיש קשר אמיץ בין יעקב אבינו שמדתו תפארת, אשר מצד זה הוא מבריה מן הקצה אל הקצה עם קדושת המשכן, וצריך להבין מהו הקשר ביניהם.

הן אמת כי יש מקום לבאר ענין זה לפי מה שביארנו במאמר הקודם, כי הבית מקדש של מטה יונק קדושתו מצורת יעקב החקוקה בכסא הכבוד בקדשי הקדשים של מעלה, נמצא כי יעקב אבינו הוא אכן הבריה התיכון שממשיך קדושה בבית מקדש של מטה. אולם עוד לאלוק מילין לבאר ענין זה באופן אחר.

”אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו”

נקדים הקדמה נפלאה ממשנתו הטהורה של ה"ישמח משה" (פרשת תצוה), אשר דיבר בקדשו לפרש הפסוק (תהלים קכז א): "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו", ויש לדקדק מה שאמר תחילה "יבנה" בלשון עתיד ואחר כך אמר "עמלו" בלשון עבר, והוא מבאר ענין זה בלשון קדשו:

”ולהבין כל זה נקדים מה דעמדו הקדמונים, הכי השני מקדשים שחרבו הם פועל ריק ח"ו והיו כלא היו, חלילה מלומר כן. אמנם הענין יובן על פי משל לאחד שהביא זרע אילן טוב ממרחק, ונטעו עד שצץ ופרח ועשה פרי, ואחר כך עקרו והביא זרע אילן אחר ונטעו וגם עשה פרי, ועקרו וחזר והביא זרע אילן דוגמתו מן המובחר, ונטעו והכניסו לקיום להיות דבר המתקיים לעד. והנה בעת עקירת השני אילנות הראשונים, כל הרואה משתומם ומתפלל על מה עשה ככה לארץ הזאת, לנטוע אילן טוב ויפה ולעקור אותו זה פעמיים, ומה טעם יש בדבר.

אמנם האיש הנוטע אף הוא השיב אמריו להם, כי הכל בחכמה ובהשכל, וכי גם נטיעת ב' האילנות הראשונים ועקירתם הכל היה צורך קיום אילן השלישי, לאשר כי הארץ הלזו אינה מסוגלת לגדל אילן כזה בטבעה ולא תוכל שאתו, לזאת הקדים לנטוע נטע נעמן בארץ, עדי תקבל קצת איכות וטבע עפר הארץ המגדלת אילנות כאלו, ואחרי זה עקרו לנטוע אחר תחתיו, וכן בפעם הב', ואז כשקבלה הארץ כח שיש בו די לקיים האילן קיום נצחי, נטע אילן השלישי אשר לזה היה מגמתו.

מגלה עמוקות: משה רבינו לא נכנס לארץ
כי אז לא היה אפשר שישפוך הקב"ה חמתו על העצים והאבנים

ישמח משה: לולי בית מקדש הראשון והשני
לא היה העולם מסוגל לקבל בתוכו את בית מקדש השלישי

זוהר הקדוש: "והבריה התיכון בתוך הקרשים
מבריה מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא"

משה רבינו עשה משכן במדבר, בבחינת הכנה
לגאולה העתידה כשתפשוט ארץ ישראל בכל הארצות

באפיקים], כך אמר הקב"ה לישראל, כלום אתם מקניטין אותי אלא בשביל איקונין של יעקב שחקוקה על כסאי, הא לכוון טרון באפיקו, הוי השליך משמים ארץ וגו'".

ויש לתמוה הפלא ופלא, מה ראה הקב"ה על ככה להשליך משמים לארץ איקונין של יעקב החקוקה בכסא הכבוד. והנה במאמר שעבר הארכנו לבאר ענין זה, על פי המבואר במדרש תנחומא (פרשת ויקהל אות ז) שהקב"ה יושב על כסא כבודו בקדשי הקדשים של מעלה המכוון כנגד הארון בקדשי הקדשים של מטה:

”חביב הוא מעשה הארון ככסא הכבוד של מעלה, שנאמר (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה' מקדש וגו', שמקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה, והארון מכוון כנגד כסא הכבוד של מעלה שנאמר (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון, ובאיזה מקום היה מקום מקדשנו, הוי פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך, אל תקרי מכון אלא מכוון כנגד כסא הכבוד”.

מזה נשכיל להבין כי הבית המקדש של מטה, מקבל את קדושתו מבית המקדש של מעלה, מצורת יעקב שורש נשמות ישראל החקוקה בכסא הכבוד המכוון כנגד בית המקדש של מטה, על כן בשעת החורבן השליך הקב"ה משמים לארץ זיו איקונין של יעקב החקוקה בכסא כבודו, כי רק על ידי זה היה אפשר להחריב בית המקדש של מטה, שישפוך הקב"ה חמתו על הבית מקדש כדי להציל את ישראל מכליה.

”והבריה התיכון דא הוא יעקב קדישא”

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים נראה לבאר מה שהשליך הקב"ה בעת החורבן משמים לארץ זיו איקונין של יעקב, על פי מאמר הזוהר הקדוש (פרשת תרומה קעה): "והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא”.

”מזמור לאסף אלמליכם באו גוים נחלתך, לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף נהי לאסף קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף, אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה ויצא בנו לתרבות רעה, מידי עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים, ונטל פדגוג שלו [המחנך שלו] איבוב של קנים והיה מזמור.

אמרו לו, המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמור, אמר להם מזמור אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו, כך אמרו לאסף הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמור, אמר להם מזמור אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל”.

נמצא לפי זה כי אם היה משה רבינו נכנס לארץ ובונה את בית המקדש, לא היה אפשר שהקב"ה ישפוך חמתו על העצים ועל האבנים, שהרי האויבים לא היו יכולים לשלוט במעשה ידיו של משה. וזהו שאמר הקב"ה למשה: "רב לך", המדרגה שלך היא גדולה מאד ואין האויבים יכולים לשלוט במעשה ידך, ולכן לא תוכל לעבור את הירדן הזה לבנות את הבית המקדש, כדי שלא יצטרך הקב"ה ח"ו לשפוך חמתו על ישראל.

”השליך משמים ארץ תפארת ישראל”

יתכן להרחיב בביאור דברי ה"מגלה עמוקות", במה שהשיב הקב"ה למשה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", על פי מאמר חכמנו ז"ל שהארכנו לדבר עליו במאמר שעבר, על הכתוב הנאמר במגילת איכה (ב א): "השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הדום רגליו ביום אפיו". דרשו על כך חכמינו ז"ל במדרש (איכה רבה ב ב):

”משל לבני מדינה שעשו עטרה למלך, הקניטוהו וסבלו, הקניטוהו וסבלו, אחר כך אמר להם המלך, כלום אתם מקניטין אותי, אלא בעבור עטרה שעטרתם לי, הא לכוון טרון באפיקו, [הרי לכם מתנתכם מושלכת

בפרשתנו פרשת ואתחנן אנו למדים על תפלתו של משה רבינו להיכנס לארץ ישראל: "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ה' אלמליכם אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה... אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון, ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה”.

דבר בעתו מה טוב להתחיל את מאמר השבוע בדברי המקובל האלקי רבי נתן נטע שפירא זי"ע בעל "מגלה עמוקות", אשר יום ההילולא שלו חל בשבת קודש הבא עלינו לטובה י"ג מנחם אב. והנה ידוע כי הקדוש הנזכר חיבר ספר שלם "מגלה עמוקות" רנ"ב אופנים על ואתחנן כמספר ר"ב ל"ך. בספר זה הוא אכן "מגלה עמוקות" דברים העומדים ברומו של עולם, הכלולים בתוך תקט"ו תפלות שהתפלל משה רבינו כמנין ואתחנן" כדי להיכנס לארץ, וכן על מה שהשיב לו הקב"ה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה”.

משה רבינו השתוקק לבנות בית המקדש

לכבוד "שבת נחמו" הבא עלינו לטובה, שבו אנו קוראים בהפטורה את דברי הנחמה של הנביא (ישעיה מ א): "נחמו נחמו עמי יאמר אלמליכם", בחרנו להביא את דברי ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן כ) בהם הוא מגלה לנו, כי משה רבינו השתוקק להיכנס לארץ כדי שהוא עצמו יבנה את הבית המקדש.

וזהו שאמר: "ה' אלמליכם אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה" – א'תה ה'חלות ל'הראות ראשי תיבות אה"ל, שרומז על המשכן שהיה בבחינת אהל שהוא נע ונד ממקום למקום במדבר, כלומר הלא אתה צוית לי לבנות לך את המשכן שיהיה מקום להשראת השכינה, ובכך החילות להראות לי את גדלך ואת ירך החזקה.

והנה עתה שהגיע הזמן לבנות לך בית מקדש קבוע בירושלים: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון", ופירש רש"י: "ההר הטוב הזה, זו ירושלים, והלבנון, זה בית המקדש". על כך ענה לו הקב"ה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה". הביאור בזה על פי מה ששינונו בגמרא (סוטה ט):

”דרש רבי חנינא בר פפא, מאי דכתיב (תהלים לג א) רננו צדיקים בה' לישירים נאוה תהלה, אל תקרי נאוה תהלה אלא נוח תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם, דוד דכתיב (איכה ב ט) טבעו בארץ שעריה, משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגזו אהל מועד קרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו”.

והנה ידוע כי בחורבן בית המקדש שפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ועל ידי זה הציל את ישראל מכליה, כמבואר במדרש (איכ"ר ד יד) על הפסוק (תהלים עט א):

והנמשל הוא כשראתה חכמתו יתברך, אשר אין בכח הארץ הגשומה הלזו, לקבל ולסבול נוגה אור קדושת בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו, אשר כוננה היוצר בגבהי מרומים ליסדו על מכון הר ציון, לולי הב' מקדשות הראשונות, אשר על ידם ובכח קדושת העבודה ויתר עבודת הקודש אשר היה שם כמה מאות שנה, קנתה הארץ גם היא כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, עדי תוכל מעתה לסבול קדושת הבית השלישי, מעשה ידי יוצר בית המקדש שלמעלה המכוון כנגד בית המקדש של מטה, וגדול יהיה כבוד הבית האחרון קיום נצחי ובית עולמים יקרא".

הנה כי כן זהו שאמר דוד המלך: "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו", כי מה שעיינינו רואות בית המקדש בנוי וחרב זה פעמיים, מזה נצמח תקוה טובה ופתחון פה למיחלים ומצפים לישועתו, כי לולי זאת שעתיד הקב"ה לבנות במקומו בית השלישי נכבד מן הראשונות, על מה עשה ה' ככה לבנות ולסתור, וחלילה לייחס אליו יתברך שמו פעולת ריק ח"ו, אלא ודאי שכל זה היה הכנה לבית המקדש השלישי שיבנה במהרה.

לכן כדי לחזק אמונתנו על בנין בית הג' שבודאי יבנה אמר דוד המלך: "אם ה' לא יבנה בית", כלומר איך יעלה על הדעת שה' לא יבנה בעתיד בית מקדש השלישי, כי אז נמצא אשר בשני בתי מקדשות: "שוא עמלו בוניו בו", וחלילה לומר כן, אלא ודאי עתיד הקב"ה לבנות בית המקדש השלישי במהרה, ושני בתי מקדשות היו רק בבחינת הכנה לקראת בית מקדש השלישי.

קדושת המשכן הכנה להתפשטות הקדושה בחוץ לארץ

והנה ה"ישמח משה" ביאר לנו רק מדוע צוה הקב"ה לבנות לו שני בתי מקדשות אשר נחרבו בסופו של דבר, אולם עדיין צריך ביאור מה שצוה הקב"ה למשה רבינו לבנות לו משכן במדבר. ונראה לבאר הענין בזה על פי מאמרם במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה ס רמז תקג): **"עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם"**.

מעתה הן אמת כי לעתיד לבוא תוכל ארץ ישראל לקבל את קדושת בית מקדש השלישי, שהרי כבר קיבלה מקודם את קדושת בית מקדש הראשון ובית מקדש השני, אולם ארצות חוץ לארץ שמעולם לא קיבלו קדושת בית מקדש הראשון והשני שהיו בארץ ישראל, מנין תהיה להם הכח לקבל קדושת בית מקדש השלישי לעתיד לבוא כאשר ארץ ישראל תתפשט בכל הארצות.

ויש לומר כי מטעם זה צוה הקב"ה למשה רבינו לבנות לו משכן במדבר שהוא בחוץ לארץ, ובזוהר הקדוש (פרשת וישלח קעח:) מבואר כי הוא מקום מושב הסטרא אחרא, וכן מבואר ב"שער הכונות" לרבינו האריז"ל (ענין תחום שבת דף סג טור ג): "והנה מקום הקליפות עצמה נקרא מדבר שמם, כי איננו ראוי כלל לישוב ולא לזריעה". והנה על ידי שבנה משה רבינו את המשכן במדבר היה זה בבחינת הכנה, שכאשר תתפשט ארץ ישראל בכל הארצות, יזכו גם ארצות חוץ לארץ לקבל בתוכם קדושת בית המקדש השלישי.

ויש להוסיף תבלין על פי הידוע, כי משה רבינו עתיד להיות מלך המשיח כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת בראשית כה:): "לא יסור שבט מיהודה, דא משיח בן דוד, ומחוקק מבין רגליו, דא משיח בן יוסף, עד כי יבא שיל"ה דא מש"ה, חשבן דא כדא". פירוש שיל"ה בגימטריא מש"ה. וכתב ב"אור החיים" הקדוש פרשת ויחי (בראשית מט יא ד"ה יש) כי נשמת משיח תהיה כלולה מזרעו של דוד המלך ומשה רבינו.

והנה המלך המשיח עתיד לבנות את בית מקדש השלישי כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים פי"א ה"א): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל". מעתה כיון שמשה רבינו עתיד להיות מלך המשיח כאשר תתפשט ארץ ישראל בכל הארצות, על כן לו נאה ולא יאה לעשות הכנה לבית מקדש השלישי על ידי המשכן שעשה בחוץ לארץ.

ובכמות מן הראשון... על כן מעתה מתנחם על היות עתיד לבנות טוב ממנו במקומו, וזה יאמר חשב ה' וכו', לומר תדע למה לא חש הוא יתברך על שמחת האויבים על השליטם בביתו, כי הלא מאז חשב ה' להשחית חומת בת ציון כבר נטה קו על ידי הנביא כמדובר".

והנה כאשר נקשר דברי האלשיך הקדוש עם דברי ה"ישמח משה", יומתק להבין ביתר שאת פירוש הכתוב: "חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו", כי כשעלה ברצונו יתברך

אלשיך: "חשב ה' להשחית חומת בת ציון", לפני החורבן כבר נטה הקב"ה את הקו של בית מקדש השלישי מדרש: בעת החורבן השליך הקב"ה משמים לארץ זיו איקונין של יעקב החקוקה בכסא הכבוד ענין זה היה פועל דמיון לבית המקדש השלישי שיבנה בזכות יעקב שירד מן השמים בנוי ומשוכלל "שובה ישראל עד ה' אלקיך", על ידי תשובה אנו מחזירים את זיו איקונין של יעקב עד לכסא הכבוד

"חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו"

ועתה בא וראה כי על פי דברי ה"ישמח משה" יומתק להבין מה שכתב האלשיך הקדוש ב"דברים נחומים" על מגילת איכה, לפרש הפסוק (איכה ב ח): "**חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו**". ודקדק האלשיך הקדוש הלא הביטוי "**נטה קו**" הוא כשרוצים לבנות בית, אשר אז נוטים קו המדה לאורך ולרוחב כדי לדעת אפוא לבנות, וכאן שמדובר על חורבן בית המקדש איך שייך לומר "**נטה קו**".

ומבאר בדברי קדשו כי טרם שהחריב הקב"ה את הבית המקדש כבר נטה את קו המדה לבית המקדש השלישי, ומביא על כך משל נאה בלשון קדשו:

"הנה קרה לו יתברך כמלך שיש לו בן חביב, ויבן לו בית מדות ועלויות מרווחים וטובים מאד, והיה משתעשע לדור עמו שם. והיה כי ארכו הימים, ויעש בנו את הרע בעיני אביו עד היות בן מות, ובחמלת המלך על בנו ראה ויטיל כעסו על הדירה הנאה ההיא, ויתנה ביד שוסיים לנתוץ ולהאביד ולהרוס למען על ידי כן יקל כעסו מעל בנו ידידו.

ובראותו כי לעומת כוונה זו עומדת טענה שכנגדה, לבל השליט אויבי בנו בביתו... על כן מה עשה, טרם השליט אויבים בבית ההוא, נתן בלבו לשוב לבנותו עשר ידות טוב ויפה ומהודר וגדול מן הראשון, ונטה מעתה קו המדה ועמד וימודד כמה ארכו וכמה רחבו וקומתו של האחרון הנחמד ההוא במקום הראשון...

והנה הן זאת אשר קרה לו יתברך עם בית יהודה, כי הוא הבן יקיר לו יתברך ויבן לו בית המקדש, וברוב עוונו חייב את ראשו למלך הקדוש, ובחמלתו הגדולה ראה להטיל עיקר כעסו בבית הקדוש ההוא, לתת אותו ביד אויביו לשורפו באש, וירא כי לעומת זה הלא הוא נגד כבודו יתברך, גוים ירקדו בהיכלו ויתנו בו קול שמחה כיום מועד על השליטם בביתו יתברך.

על כן מה עשה הוא יתברך, צוה ליחזקאל הנביא (יחזקאל מ ה) יקח קנה המדה, ויטה קו וימדוד אורך המקדש האחרון אשר עתיד לבא במהרה בימינו, שהוא גדול מאד באיכות

בכך ביקש הקב"ה ליישב הפליאה עצומה, איך נתן לאויבי ישראל להחריב את בית המקדש, ובפרט קדשי הקדשים שהוא מקום הכי מקודש בכל העולם.

על כן הקדים הקב"ה להשליך משמים לארץ, זיו איקונין של יעקב אשר בזכותו יבנה בית מקדש השלישי, ללמדנו בכך כי בתוך החורבן של בית מקדש הראשון ובית מקדש השני טמון בעצם חסד גדול, להכין את העולם לקבל בתוכו את קדושת בית מקדש השלישי שיבנה בזכות יעקב.

כל נס צריך פועל דמיון

ויש להוסיף בזה תבלין על פי מה שכתב הרמב"ן פרשת לך לך (בראשית יב ו), כי לפני כל נס צריך לעשות איזה פועל דמיון למטה כדי לעורר הנס מלמעלה:

"ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח הגזירה אל פועל דמיון תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה ננבואות... ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד לעשות בזרעו". וכן כתב ה"ספורנו" (במדבר כ ח): "הניסים יעשהו האל יתברך על ידי עבדיו, עם הקדמת איזו תנועה מסודרת מאתו, כענין השליכהו ארצה, הרם את מטך, והכית בצור".

והנה ידוע כי בית המקדש השלישי עתיד לרדת מן השמים לארץ בנוי ומשוכלל, כמו שכתבו רש"י ותוספות (סוכה מא. ד"ה אי נמי): "**מקדש העתיד שאנו מצפיין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך**". על כן עוד טרם החורבן השליך הקב"ה מרום שמים לארץ זיו איקונין של יעקב, כדי לעשות בכך פועל דמיון והכנה לבית המקדש השלישי שיבנה בזכות יעקב, שגם הוא ירד משמים לארץ בנוי ומשוכלל.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה לא נענה הקב"ה לתפלתו של משה רבינו, שביקש להיכנס לארץ ישראל כדי לבנות את בית המקדש, כי מאחר שלא היו האויבים יכולים לשלוט במעשה ידיו, נמצא כי אם יכנס לארץ ויבנה את בית המקדש, הרי יצטרך לבנותו בקדושת בית המקדש השלישי שלא יחרב.

אולם הרי כפי שכבר נתבאר אין העולם יכול לסבול בבת אחת קדושה כל כך גדולה, נמצא שצריך לבנות תחילה בית מקדש הראשון והשני שיחרבו, ורק אחר כך מסוגל העולם לקבל את בית מקדש השלישי. וזהו שאמר הקב"ה למשה: "רב לך", המדרגה שלך היא גדולה מאד שאין האויבים יכולים לשלוט במעשה ידיך, ולכן "**אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה**".

נסיים במה שהבאנו במאמר הקודם מה שכתב בספר "בן איש חיל" להגה"ק רבי יוסף חיים מבגדאד זצ"ל בעל "בן איש חי" (דרוש א לשבת תשובה) בשם המפרשים, לפרש המאמר (יומא פו.): "**גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך**", על פי הידוע כי הגאולה העתידה תלויה בתשובה, כמאמרם (שם): "**גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה**".

נמצא לפי זה כי על ידי תשובה נזכה להחזיר איקונין של יעקב בכסא הכבוד. וזהו ביאור המאמר: "**גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד**" כי השפעת התשובה מגעת עד כסא הכבוד להחזיר שם צורתו של יעקב, ומביא ראייה על כך מהפסוק: "**שובה ישראל**", שתשוב את תפארת ישראל איקונין של יעקב, "**עד ה' אלקיך**", עד לכסא הכבוד כפי שהיה שם טרם שהפילו הקב"ה ארצה. נמצינו למדים מזה כי החובה מוטלת עלינו להחזיר את איקונין של יעקב לכסא הכבוד של מעלה, על ידי תשובה שלימה שמקרבת את הגאולה במהרה בימינו אמן.